

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీమద్భాగవతే ఉద్ధవగీతాసు
॥ సప్తదశోఽధ్యాయః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ సప్తదశోఽధ్యాయః ॥

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

కతి తత్త్వాని విశ్వేశ సంఖ్యాతాన్యషిభిః ప్రభో |

నవైకాదశ పంచ త్రీణ్యాత్త త్వమిహ శుశ్రుమ || 17.1 ||

కేచిత్ షడ్వింశతిం ప్రాహురపరే పంచవింశతిం |

సప్తైకే నవ షట్ కేచిచ్ఛత్వార్యకాదశాపరే || 17.2 ||

కేచిత్ సప్తదశ ప్రాహుః షోడశైకే త్రయోదశ |

ఏతావత్త్వం హి సంఖ్యానామృషయో యద్వివక్షయా |

గాయంతి పృథగాయుష్మన్నిదం నో వక్తుమర్హసి || 17.3 ||

శ్రీభగవానువాచ

యుక్తం చ సంతి సర్వత్ర భాషంతే బ్రాహ్మణా యథా |

మాయాం మదీయాముద్భూత్యా వదతాం కిం ను దుర్లుటం || 17.4 ||

నైతదేవం యథాఽఽత్త త్వం యదహం వచ్చి తత్తథా |

ఏవం వివదతాం హేతుం శక్తయో మే దురత్యయాః || 17.5 ||

యాసాం వ్యతికరాదాసీద్ వికల్పో వదతాం పదం |

ప్రాప్తే శమదమేఽప్యేతి వాదస్తమనుశామ్యతి || 17.6 ||

పరస్పరానుప్రవేశాత్ తత్త్వానాం పురుషర్షభ |

పౌర్వాపర్యప్రసంఖ్యానం యథా వక్తుర్వివక్షితం || 17.7 ||

ఏకస్మిన్నపి దృశ్యంతే ప్రవిష్టానీతరాణి చ |
పూర్వస్మిన్ వా పరస్మిన్ వా తత్త్వే తత్త్వాని సర్వశః || 17.8 ||

పౌర్వాపర్యమతోఽమీషాం ప్రసంఖ్యానమభీప్సతాం |
యథా వివిక్తం యద్వక్తం గృహ్ణామో యుక్తిసంభవాత్ || 17.9 ||

అనాద్యవిద్యాయుక్తస్య పురుషస్యాత్మవేదనం |
స్వతో న సంభవాదన్యస్తత్త్వజ్ఞో జ్ఞానదో భవేత్ || 17.10 ||

పురుషేశ్వరయోరత్ర న వైలక్షణ్యమణ్వపి |
తదన్యకల్పనాపార్థా జ్ఞానం చ ప్రకృతేర్గుణః || 17.11 ||

ప్రకృతిర్గుణసామ్యం వై ప్రకృతేర్నాత్మనో గుణాః |
సత్త్వం రజస్తమ ఇతి స్థిత్యుత్పత్త్యంతహేతవః || 17.12 ||

సత్త్వం జ్ఞానం రజః కర్మ తమోఽజ్ఞానమిహోచ్యతే |
గుణవ్యతికరః కాలః స్వభావః సూత్రమేవ చ || 17.13 ||

పురుషః ప్రకృతిర్వ్యక్తమహంకారో నభోఽనిలః |
జ్యోతిరాపః క్షితిరితి తత్త్వాన్ముక్తాని మే నవ || 17.14 ||

శ్రోత్రం త్వగ్ దర్శనం ఘ్రాణో జిహ్వేతి జ్ఞానశక్తయః |
వాక్పాణ్యపస్థపాయ్వంఘ్రిః కర్మాణ్యంగోభయం మనః || 17.15 ||

శబ్దః స్పర్శో రసో గంధో రూపం చేత్యర్థజాతయః |
గత్సుక్తుత్సర్గశిల్పాని కర్మాయతనసిద్ధయః || 17.16 ||

సర్గాదౌ ప్రకృతిర్వ్యస్య కార్యకారణరూపిణీ |
సత్త్వాదిభిర్గుణైర్ధత్తే పురుషోఽవ్యక్త ఈక్షతే || 17.17 ||

వ్యక్తాదయో వికుర్వాణా ధాతవః పురుషేక్షయా |
లబ్ధవీర్యాః సృజంత్యండం సంహతాః ప్రకృతేర్బలాత్ || 17.18 ||

సప్తైవ ధాతవ ఇతి తత్రార్థాః పంచ ఖాదయః |
జ్ఞానమాత్మోభయాధారస్తతో దేహేంద్రియాసవః || 17.19 ||

షడిత్యత్రాపి భూతాని పంచ షష్ఠః పరః పుమాన్ |
తైర్యుక్త ఆత్మసంభూతైః సృష్టేదం సమపావిశత్ || 17.20 ||

చత్వార్యేవేతి తత్రాపి తేజ ఆపోఽన్నమాత్మనః |
జాతాని త్తేరిదం జాతం జన్మావయవినః ఖలు || 17.21 ||

సంఖ్యానే సప్తదశకే భూతమాత్రేంద్రియాణి చ |
పంచ పంచైకమనసా ఆత్మా సప్తదశః స్మృతః || 17.22 ||

తద్వత్ పోడశసంఖ్యానే ఆత్మైవ మన ఉచ్యతే |
భూతేంద్రియాణి పంచైవ మన ఆత్మా త్రయోదశ || 17.23 ||

ఏకాదశత్వ ఆత్మాసౌ మహాభూతేంద్రియాణి చ |
అష్టౌ ప్రకృతయశ్చైవ పురుషశ్చ నవేత్యథ || 17.24 ||

ఇతి నానాప్రసంఖ్యానం తత్త్వానామృషిభిః కృతం |
సర్వం న్యాయ్యం యుక్తిమత్త్వాద్ విదుషాం కిమశోభనం || 17.25 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
ప్రకృతిః పురుషశ్చోభౌ యద్యప్యాత్మవిలక్షణౌ |
అన్యోన్యాపాశ్రయాత్ కృష్ణ దృశ్యతే న భిదా తయోః || 17.26 ||

ప్రకృతౌ లక్ష్యతే హ్యత్మా ప్రకృతిశ్చ తథాఽఽత్మని |
ఏవం మే పుండరీకాక్ష మహాంతం సంశయం హృది |
చేత్తుమర్హసి సర్వజ్ఞ వచోభిర్నయనైపుణైః || 17.27 ||

త్వత్తో జ్ఞానం హి జీవానాం ప్రమోషస్తేఽత్ర శక్తితః |
త్వమేవ హ్యత్మమాయాయా గతిం వేత్త న చాపరః || 17.28 ||

శ్రీభగవానువాచ
ప్రకృతిః పురుషశ్చేతి వికల్పః పురుషర్షభ |
ఏష వైకారికః సర్గో గుణవృత్తికరాత్మకః || 17.29 ||

మమాంగ మాయా గుణమయ్యనేకథా
వికల్పబుద్ధీశ్చ గుణైర్విధత్తే |
వైకారికస్త్రీవిధోఽధ్యాత్మమేక -
మథాధిదైవమధిభూతమన్యత్ || 17.30 ||

దృగ్ రూపమార్కం వపురత్ర రంధ్రే
పరస్పరం సిద్ధ్యతి యః స్వతః ఖే |
ఆత్మా యదేషామపరో య ఆద్యః
స్వయానుభూత్యాఖిలసిద్ధసిద్ధిః |
ఏవం త్వగాది శ్రవణాది చక్షు -
ర్జిహ్వాది నాసాది చ చిత్తయుక్తం || 17.31 ||

యోఽసౌ గుణక్షోభకృతో వికారః
ప్రధానమూలాన్మహతః ప్రసూతః |
అహం త్రివృన్మోహవికల్పహేతు -
ర్వైకారికస్తామస ఐంద్రియశ్చ || 17.32 ||

ఆత్మా పరిజ్ఞానమయో వివాదో
హ్యస్తీతి నాస్తీతి భిదార్థనిష్ఠః |
వ్యర్థోఽపి నైవోపరమేత పుంసాం
మత్తః పరావృత్తధియాం స్వలోకాత్ || 17.33 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ

త్వత్తః పరావృత్తధియః స్వకృతైః కర్మభిః ప్రభో |

ఉచ్ఛావచాన్ యథా దేహాన్ గృహ్లాంతి విస్సజంతి చ || 17.34 ||

తన్మమాఖ్యాహి గోవింద దుర్విభావ్యమనాత్మభిః |

న హ్యేతత్ ప్రాయశో లోకే విద్వాంసః సంతి వంచితాః || 17.35 ||

శ్రీభగవానువాచ

మనః కర్మమయం నృణామింద్రియైః పంచభిర్యుతం |

లోకాల్లోకం ప్రయాత్యన్య ఆత్మా తదనువర్తతే || 17.36 ||

ధ్యాయన్మనోఽను విషయాన్ దృష్టాన్ వానుశ్రుతానథ |

ఉద్యత్ సీదత్ కర్మతంత్రం స్మృతిస్తదను శామ్యతి || 17.37 ||

విషయాభినివేశేన నాత్మానం యత్ స్మరేత్ పునః |

జంతోర్ద్వై కస్యచిద్ధేతోర్మత్పురత్యంతవిస్మృతిః || 17.38 ||

జన్మ త్వాత్మతయా పుంసః సర్వభావేన భూరిద |

విషయస్వీకృతిం ప్రాహుర్యథా స్వప్నమనోరథః || 17.39 ||

స్వప్నం మనోరథం చేత్థం ప్రాక్తనం న స్మరత్యసౌ |

తత్ర పూర్వమివాత్మానమపూర్వం చానుపశ్యతి || 17.40 ||

ఇంద్రియాయనసృష్టేదం త్రైవిధ్యం భాతి వస్తుని |

బహిరంతర్భిదాహేతుర్జనోఽసజ్జనకృద్ యథా || 17.41 ||

నిత్యదా హ్యంగ భూతాని భవంతి న భవంతి చ |

కాలేనాలక్ష్యవేగేన సూక్ష్మాత్వాత్తన్న దృశ్యతే || 17.42 ||

యథార్చిషాం స్తోతసాం చ ఫలానాం వా వనస్పతేః |

తథైవ సర్వభూతానాం వయోఽవస్థాదయః కృతాః || 17.43 ||

సోఽయం దీపోఽర్చిషాం యద్వత్ ప్రోతసాం తదిదం జలం ।
సోఽయం పుమానితి నృణాం మృషా గీర్ధీర్మృషాయుషాం ॥ 17.44 ॥

మా స్వస్య కర్మబీజేన జాయతే సోఽప్యయం పుమాన్ ।
మ్రుయతే వామరో భ్రాంత్యా యథాగ్నిర్దారుసంయుతః ॥ 17.45 ॥

నిషేకగర్భజన్మాని బాల్యకౌమారయౌవనం ।
వయోమధ్యం జరా మృత్యురిత్యవస్థాస్తనోర్నవ ॥ 17.46 ॥

ఏతా మనోరథమయీర్హ్యన్యస్యోచ్ఛావచాస్తనూః ।
గుణసంగాదుపాదత్తే క్వచిత్ కశ్చిజ్జహాతి చ ॥ 17.47 ॥

ఆత్మనః పితృపుత్రాభ్యామనుమేయౌ భవాప్యయౌ ।
న భవాప్యయవస్తూనామభిజ్ఞో ద్వయలక్షణః ॥ 17.48 ॥

తరోర్బిజవిపాకాభ్యాం యో విద్వాంజన్మసంయమౌ ।
తరోర్విలక్షణో ద్రష్టా ఏవం ద్రష్టా తనోః పృథక్ ॥ 17.49 ॥

ప్రకృతేరేవమాత్మానమవివిచ్యాబుధః పుమాన్ ।
తత్త్వేన స్పర్శసంమూఢః సంసారం ప్రతిపద్యతే ॥ 17.50 ॥

సత్త్వసంగాదృషీందేవాన్ రజసాసురమానుషాన్ ।
తమసా భూతతిర్వక్త్వం భ్రామితో యాతి కర్మభిః ॥ 17.51 ॥

నృత్యతో గాయతః పశ్యన్ యథైవానుకరోతి తాన్ ।
ఏవం బుద్ధిగుణాన్ పశ్యన్ననీహోఽప్యనుకార్యతే ॥ 17.52 ॥

యథాంభసా ప్రచలతా తరవోఽపి చలా ఇవ ।
చక్షుసా భ్రామ్యమాణేన దృశ్యతే భ్రమతీవ భూః ॥ 17.53 ॥

యథా మనోరథధియో విషయానుభవో మృషా |
స్వప్నదృష్టాశ్చ దాశార్థ తథా సంసార ఆత్మనః || 17.54 ||

అర్థే హ్యవిద్యమానేఽపి సంసృతిర్న నివర్తతే |
ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నేఽనర్థాగమో యథా || 17.55 ||

తస్మాదుద్ధవ మా భుంక్ష్వ విషయానసదింద్రియైః |
ఆత్మాగ్రహణనిర్భాతం పశ్య వైకల్పికం భ్రమం || 17.56 ||

క్షిప్తోఽవమానితోఽసద్భిః ప్రలభ్యోఽసూయితోఽథవా |
తాడితః సన్నిబద్ధో వా వృత్త్యా వా పరిహాపితః || 17.57 ||

నిష్ఠితో మూత్రితో వాఙ్మైర్బహుధైవం ప్రకంపితః |
శ్రేయస్కామః కృచ్ఛగత ఆత్మనాఽఽత్మానముద్ధరేత్ || 17.58 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
యథైవమనుబుధ్యేయం వద నో వదతాం వర |
సుదుఃసహమిమం మన్య ఆత్మన్యసదతిక్రమం || 17.59 ||

విదుషామపి విశ్వాత్మన్ ప్రకృతిర్హి బలీయసీ |
ఋతే త్వద్ధర్మనిరతాన్ శాంతాంస్తే చరణాలయాన్ || 17.60 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు సప్తదశోఽధ్యాయః సమాప్తః ||